

ERLEBE
beleef
BERLIN 2017

 SMC
st. michaël college

Stedenreis van het St. Michaël College
naar Berlijn met
klas 4 havo en 4 vwo

Begeleiding:
Andreas Lindner
Gilberto Tevreden
Laurens Vredevoort

Inhoud

Inleiding.....	1
Programma Berlijnreis 2017.....	2
Verblijfadres	2
Wat nemen we mee	2
Deelnemerslijst 2017	3
Regels tijdens de reis.....	4
Algemene informatie over Berlijn.....	5
Opdrachten tijdens de reis.....	8
MEIN BERLIN 2017 (verplicht)	9
Stedenreis - Schrijfopdracht Duits	10
Gedenkstätte Berliner Mauer – 1 ^e dag.....	11
Reichstag – 2 ^e dag	13
Holocaustmonument – 2 ^e dag	15
Brandenburger Tor – 2 ^e dag	16
“Stadtralley” Berlijn – 2 ^e dag.....	18
Voormalig KZ Sachsenhausen – 3 ^e dag	20
Gentrification / Gentrifizierung – 3 ^e dag	22
DDR-Museum – 4 ^e dag.....	24
Hamburger Bahnhof - Museum für Gegenwart – 4 ^e dag	25
Street Art Safari – 4 ^e dag	27
PO Geschiedenis Klas 4: Verhalen in wereldsteden – 4 ^e dag	28
Tempelhofer Feld / Flughafen Berlin- Tempelhof – 4 ^e dag	29
The Story of Berlin – 5 ^e dag.....	32
Sehenswürdigkeiten in Berlin	Fout!
Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Stadtplan Berlin Zentrum.....	35
U-Bahnplan Berlin Zentrum.....	36

Inleiding

Beste reisgenoten. Voor jullie ligt het informatieboekje over de stedenreis naar Berlijn. In dit boekje vind je alle informatie die je nodig hebt om de reis tot een succes te maken. Lees het goed door en **neem het ook mee op de reis!**

We gaan dit jaar alweer voor de 12^e keer naar Berlijn. We zullen ons best doen om jullie ook dit jaar weer in de paar dagen die we in Berlijn verblijven, een mooie indruk te geven van deze overweldigende stad.

Om dat te bereiken maken we wandelingen door de stad, bezoeken we musea en andere interessante plaatsen, gaan we shoppen, pikken we terrasjes, doen we kortom alles wat je nu eenmaal hoort te doen bij een bezoek aan een wereldstad.

Meer weten? Check de [SMC Berlijn website!](#)

We wensen iedereen een leuke reis toe! En... bekijk alvast: Magister ELO / Studiewijzers / Stedenreis Berlijn 2017!

De begeleiding

Programma Berlijnreis 2017

Zondag 9 april:

- 06.30 Check-In AMS Schiphol – vertrek 3 (vlucht 4562)
08.30 vertrek vanuit Amsterdam
10.00 aankomst BER Schönefeld
±12.00 Ostbahnhof (bagage stallen)
±13.00 Gedenkstätte Berliner Mauer en bezoek aan Mauerpark (Markt)
17.30 Ostbahnhof: bagage ophalen en
18.00 Alexanderplatz: Weltzeituhr kennismaken met gastgezinnen
's avonds gastgezin

Maandag 10 april:

- 08.00 verzamelpunt Alexanderplatz
08.45 bezoek Reichstag, Holocaust Mahmal & Brandenburger Tor/Pariser Platz
±11.00 stadswandeling/metrorondrit met spreekopdracht Duits
±16.00 ijscafé CAFFE' E GELATO
's avonds gastgezin

Dinsdag 11 april:

- 08.00 verzamelpunt Alexanderplatz - Weltzeituhr
±10.00 bezoek Sachsenhausen
±13.00 Gentrifikation Prenzlauer Berg vs. Kreuzberg
17.00 Döner Essen
's avonds gastgezin

Woensdag 12 april:

- 09.00** verzamelpunt Alexanderplatz - Weltzeituhr
10.00 bezoek aan (groep wordt gesplitst): DHM + DDR-Museum Hamburger Bahnhof of op Street Art Safari
±13.00 gezamenlijk pauze op Alexanderplatz
±13.30- werken aan PO GS / CKV
16.00 Tempelhofer Feld (U6 Platz der Luftbrücke)
18.00 Schnitzel Essen Restaurant Matzbach
's avonds gastgezin

Donderdag 13 april:

- 09.00** Ostbahnhof (bagage stallen)
10.00 The Story of Berlin
12.00 vrije tijd en shoppen
15.30 Ostbahnhof (MC + bagage ophalen)
17.30 Check-In BER Schönefeld
19.30 vertrek vanuit Berlijn
21.00 aankomst AMS Schiphol (vlucht 4567)

Verblijfadres

Gastgezinnen: volpension (dus ontbijt en avondeten thuis; lunchpakket mee voor onderweg). De definitieve indeling wordt bekend gemaakt in Berlijn.

Wat nemen we mee

- dit boekje + pen
- **paspoort of ID**
- **collegekaart**
- **pinpas** (en zakgeld)
- **regenkleding**
- **goede wandelschoenen**
- trui/jas
- gemakkelijk zittende vakantiekleiding
- nachtkleding
- toiletartikelen én handdoek
- reistabletten/medicijnen(indien nodig)
- zonnebrand + zonnebril
- spelletje / stok kaarten
- mobieltje (voldoende tegoed svp)
- fototoestel + kabel
- iPod e.d.
- lunchpakket 1e dag

Kleding:

Je weet zelf wel wat je nodig hebt, maar houd rekening met wisselende weersomstandigheden. Zie elo / studiewijzers / / stedenreis Berlijn voor dagelijkse weersvoorspelling.

Geld:

In Berlijn kun je gewoon pinnen, dus neem niet te veel contant geld mee. Reken voor je zakgeld op een bedrag van ongeveer 20 euro per dag. Let op waar je wat koopt. Een frisje op een terras in Berlijn is meestal niet, maar soms wel duur!

Verzekering:

Zie Informatieboekje SMC ("Rode Boekje"), de paragrafen Ongevallenverzekering en Doorlopende Reisverzekering

Denk zelf aan medicijnen.

Neem géén energydrinks, alcoholhoudende drank en ook géén andere geestverruimende middelen mee. Gastgezin en leiding kennen bij breken van deze regel geen pardon!

Deelnemerslijst 2017

						
Thomas Andréa	Mike Beukman	Nathalie Blommestein	Quinty van den Boogaard	Tijmen Bosch	Yannick Dessing	Maxim Eljon
						
Indy Floore	Kirsten Gerritsen	Mayra van Ginneken	Sven Grönloh	Mats Heine	Jelano Hendriksma	Sal Holtzappel
						
Puck Hoogland	Femke Jansen	Vilmar Kat	Sterre Kromodikoro	Sander Maldonado Ulunque	Imke Neelen	Charissa Oudejans
						
Chiara van der Pijl	Wesley Romeijn	Bram Rozemeijer	Tjarko Schermer	Imme Spiekerman	Chiel Stender	Sanne Tambach
						
Linda Verhagen	Mike Verhoeven	Geert Vooijs	Joël Wurtz	Andreas Lindner	Gilberto Tevreden	Laurens Vredevoort

Regels tijdens de reis

- Je blijft altijd bij je groepje
- Je bent op de afgesproken tijd aanwezig
- Je doet actief mee aan de activiteiten
- Je gedraagt je fatsoenlijk tijdens activiteiten (we zijn immers te gast...)

Regels m.b.t. alcohol en drugs:

- Er wordt géén alcohol gedronken.
- Er wordt niet gerookt.
- Het bezit van drugs en drank is niet toegestaan.

Wie bovenstaande regels voor alcohol en drugs overtreedt, wordt naar huis gestuurd!!

Algemene informatie over Berlijn

(bron: Teije.nl)

Berlijn is de hoofdstad en tevens de grootste stad van Duitsland. Gelegen in het noordoosten van het land, is de stad door rivieren en waterwegen verbonden met de Oostzee. Berlijn is ook een belangrijk industrieel en cultureel centrum. De belangrijkste straat van oudsher is Unter den Linden waaraan tal van historisch belangwekkende gebouwen liggen en die tot aan de Duitse hereniging in 1989 op DDR-grondgebied lag. Berlijn heeft meer water en bruggen dan Venetië.

Oppervlakte: Ongeveer 890 vierkante km

Aantal inwoners: Ongeveer 3,5 miljoen

Prijzen: We hebben het gemeten aan onze gebruikelijke verkwikking op terrasjes en restaurants: 1 koffie en 1 bier: van € 2,90 (groot biertje) in Potsdam tot € 16,50 (klein biertje) bij een hotel vlakbij de Brandenburger Tor.

Geografie

Berlijn heeft een oppervlakte van bijna 890 vierkante kilometer en de stadsgrens is 234 km lang. Het schijnt dat een ritje rond Berlijn over de ringweg bijna 300 km is. 18 procent van Berlijn bestaat uit natuur en parken, het wateroppervlakte beslaat bijna 7%. Daarmee is Berlijn een van de groenste steden van Europa. Berlijn is hoofdstad en deelstaat van Duitsland, gelegen aan de Spree, waar deze uitmondt in de Havel. Voor de val van de muur besloeg Oost-Berlijn zo'n 400 km². De stad is gebouwd op een redelijk vlak gebied, het hoogste punt is de Kreuzberg (35 m, of 66 volgens een andere gids).

Gebouwen en wijken

Het vooroorlogse Berlijn kon worden verdeeld in drie gebieden: de Altstadt of Kurfürstenstadt, die in de 17^e en 18^e eeuw door de bouw van Dorotheen- en Friedrichstadt naar het westen tot aan de Tiergarten werd uitgebreid. Deze Altstadt werd in de 19^e eeuw omgeven door de Wilhelminischer Großstadtgürtel, waarin allengs oude stedelijke kernen en dorpen (NeuCölln, Tempelhof, Charlottenburg e.a.) werden opgenomen. Dit gebied wordt gekenmerkt door gesloten bebouwing. In de tweede helft van de 19^e eeuw zijn hier als

gevolg van grondspeculatie huurkazernes gebouwd met binnenhoven en een minimum aan woonruimte en -comfort. In de Außenstadt, die als een brede ring rond de Wilhelminischer Gürtel ligt, overheerst een min of meer verspreide bebouwing. De in het stadsgebied opgenomen stadjes en dorpen zijn door hun aanleg nog duidelijk herkenbaar. De wederopbouw en het herstel van het oostelijke deel van de stad, waar het grootste deel van de vooroorlogse representatieve gebouwen lag, vorderden onder het Oost-Duitse regime zeer langzaam. Pas na de eenwording van Duitsland en het besluit dat Berlijn de facto hoofdstad van de herenigde Bondsrepubliek zou worden, zijn in hoog tempo bouwactiviteiten ontwikkeld.

Het oude centrum wordt doorsneden door de pronkallee Unter den Linden, aan het einde afgesloten door de Brandenburger Tor (1791). Hieraan liggen de barokke Alte Bibliothek (1780), de Staatsoper (1740-1743; na een brand in 1843 gereconstrueerd) van Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff en de Humboldt-universiteit (1753) die sinds 1810 in dit gebouw is gehuisvest. Het Zeughaus (1695-1706) is het belangrijkste barokgebouw van Berlijn; in de zgn. Schlüterhof de beroemde Schlüter-maskers van stervende krijgers. De classicistische Neue Wache (1818) van Karl Friedrich Schinkel, in 1966 gewijd aan de slachtoffers van fascisme en militarisme, is sinds 1993 officieel het eerste monument in Duitsland ter nagedachtenis aan de slachtoffers van oorlog en geweld; in het interieur een sculptuur van Käthe Kollwitz: Moeder met dode zoon. Aan de Gendarmenmarkt wordt het Deutsche Schauspielhaus (1821) van Schinkel aan weerszijden geflankeerd door de Deutscher en de Französischer Dom (beide 1780-1785). De Friedrichswerdersche Kirche (1824-1830) van Schinkel, bevat een aan diens werk gewijd museum. De St. Hedwigskathedraal (1747-1773) werd in 1963 in gewijzigde vorm herbouwd. In de Berliner Dom (1894-1905), in Italiaanse renaissancestijl, bevindt zich de crypte waarin meer dan 90 leden van de familie Hohenzollern zijn bijgezet. De musea op het hierachter gelegen Museumsinsel (ingericht in het begin van de 19^e eeuw) zijn o.a. het Pergamon-Museum (voltooid 1930), de Alte Nationalgalerie (1867-1876), het Altes Museum (1824-1830) van Schinkel en het Bode-Museum. En zo kan de lijst van belangrijke gebouwen nog wel even voortgezet worden...

De Alexanderplatz is van belang als commercieel centrum en verkeersknooppunt in het oostelijke deel van Berlijn. In de herstelde Marienkirche (14^e eeuw) bevindt zich de oudste Dodendans (1485) van Duitsland. Uit de tweede helft van de 19^e eeuw dateert het 'rode raadhuis' (1861-1870), in rode baksteen. In het gerestaureerde Nikolaiviertel staat de Nikolaikirche, de oudste kerk van Berlijn, een van oorsprong romaanse basilica, na een stadsbrand in 1380 als gotische hallenkerk hersteld (na oorlogsschade gerestaureerd). Geschiedde de wederopbouw van het vroegere Oost-Berlijn aanvankelijk in een sterk op de Russische architectuur gelijkende pronkstijl (de Karl-Marx-Allee is hiervan een voorbeeld), later brak een meer functionele architectuur door: Kongresshalle (1958-1962; Henselmann), Haus des Lehrers (1964; Henselmann), Hotel Stadt Berlin, alle gelegen aan de beroemde Alexanderplatz. De - inclusief de antenne - 365 m hoge Fernsehturm werd tussen 1965 en 1969 gebouwd. In de voormalige sectoren van de geallieerden in het westelijk deel van Berlijn is de oorlogsschade in snel tempo hersteld. West-Berlijn had in belangrijke mate de functie van etalage naar het oosten.

Bekendste verkeersader is de 3,5 km lange, prestigieuze Kurfürstendamm, met zijn theaters, bioscopen, galleries, restaurants een centrum van het Berlijnse sociale leven. Aan het begin staat de Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche (1891-1895), door F. Schwechten gebouwd, die in de 2^e Wereldoorlog zwaar werd beschadigd, maar waarvan de ruïne (een 63 m hoge toren) bewaard bleef; E. Eiermann nam in 1961 de ruïne op in het nieuwe kerkcomplex, bestaande uit een achthoekige laagbouw en een 53 m hoge zeshoekige toren. Vlak ernaast staat het 20 verdiepingen hoge Europa-Center (1965).

In de Tiergarten bij de Branderburger Tor ligt het voormalige Rijksdaggebouw (1884-1894), gebouwd in neorenaissancestijl; het brandde in 1933 uit en werd in 1945 zwaar beschadigd. Na herstel (voltooid 1970), waarbij de koepel niet werd herbouwd, bood het op 4 oktober 1990 ruimte aan de eerste parlementaire bijeenkomst van het herenigde Duitsland. In 1995 werd het gebouw 'ingepakt' door Christo. Na afloop van deze kunstmanifestatie werd begonnen met verbouwingen, die de vml. Rijksdag geschikt moesten maken als permanente zetel van de Bundestag. De verbouwing was in handen van architect Norman Robert Foster, die het gebouw o.a. van een 30 m hoge glazen koepel voorzag.

Belangrijke momenten in de Berlijnse geschiedenis.

Berlijn is een relatief jonge stad in Europa en ontstaan uit twee stadjes - het ene, Cölln, op het Spree-eiland, en het andere, Berlin, ten noorden daarvan op de rechteroever gelegen - die in 1237 en 1244 het eerst in oorkonden genoemd worden. In 1432 kwamen beide onder één bestuur. De stichtingsstatuten zijn verloren gegaan. Hieronder een aantal belangrijke data:

- 1237** Berlijn wordt voor het eerst vermeld in oorkonden (op 28 oktober) en deze datum wordt aangehouden als de officiële stichtingsdatum van Berlijn.
- 1470** Berlijn wordt regeringszetel van de Brandenburgse keurvorsten.
- 1539** Keurvorst Joachim II bekeert zich tot de leer van Luther en Berlijn wordt een protestants bolwerk.
- 1618-1648** De Dertigjarige Oorlog is zwaar voor Berlijn: slechts weinig Berlijners overleven het (6000 volgens de annalen).
- 1685** Immigratie van hugenoten (vervolgde protestanten) uit Frankrijk.
- 1701** Keurvorst Frederik III wordt als Frederik I koning van Pruisen en maakt Berlijn tot hoofdstad van zijn koninkrijk.
- 1719** Volgens een volkstelling heeft Berlijn 64.000 inwoners waarvan ca. 20% hugenoten.
- 18^e eeuw** Pruisen groeit uit tot een wereldmacht na meerdere oorlogen en Berlijn wordt een wereldstad.
- ca. 1800** Berlijn telt nu ca. 170.000 inwoners.
- 1871** Stichting van het Duitse Rijk. Berlijn wordt de rijkshoofdstad. Een tijdperk van industriële expansie en stedelijke ontwikkeling begint en het inwonertal groeit tot bijna twee miljoen in 1900.

- 1933 - 1945** Hitler wordt benoemd tot rijkskanselier en de joodse gemeenschap in Berlijn wordt gedecimeerd. Luchtaanvallen door de geallieerden maken ook veel slachtoffers. Als Berlijn in 1945 capituleert, is het inwoneraantal geslonken van 4,8 tot 2,3 miljoen.
- 1945** Aan het einde van de 2^e Wereldoorlog is Berlijn een ruïne en wordt het bezet door de vier geallieerde legermachten: Amerika, Groot-Brittannië en Frankrijk in het westen, het Sovjet leger in het oosten.
- 1948/1949** De toenemende onenigheid tussen de drie westerse machten enerzijds en de Russen anderzijds maken een gemeenschappelijk stadsbestuur op den duur onmogelijk. Als de westerse Grote Drie begin 1948 besluiten in hun sectoren de geldsanering door te voeren, leidt dit aan Sovjetzijde tot een heftige reactie. De toevoeren naar West-Berlijn worden afgesneden en geblokkeerd. De westerse mogendheden stellen dan een luchtbrug in (april 1948) om de inwoners van het eiland West-Berlijn van brandstof en voedsel te voorzien. Na één jaar wordt de blokkade opgeheven.
- 1949/1950** Met de instelling van de Bondsrepubliek Duitsland en de DDR wordt een reorganisatie van het Berlijnse stadsbestuur noodzakelijk. Onder Reuter wordt West-Berlijn in 1950 tegelijkertijd als een Bundesland (deelstaat) van de bondsrepubliek en als een stad geconstitueerd. Het oostelijke deel van de stad onder burgemeester Ebert jr. kan daarentegen geheel in de DDR worden geïntegreerd en wordt formeel en feitelijk haar hoofdstad. De geringe beperkingen van het goederen- en reizigersverkeer maken de stad in de jaren vijftig tot een unieke ontmoetingsplaats tussen West en Oost. Talrijke Oost-Duitsers kunnen via Berlijn naar het Westen uitwijken.
- 16/17 juni 1953** Volksoptocht in de DDR en in Oost-Berlijn. Tanks van het Sovjetleger onderdrukken de Oost-Berlijnse arbeidersopstand.
- 13 aug. 1961** Begin van de bouw van de Berlijnse Muur om de vluchtelingenstroom van Oost naar West te stoppen.
- 3 sept. 1971** Ondertekening van het Viermachtenstatuut waarin de status van Berlijn wordt vastgelegd. Hierop volgen ook nieuwe verdragen tussen de Bondsrepubliek en de DDR met betrekking tot Berlijn.
- 9 nov. 1989** De ineenstorting van het Oostblok leidt tot geweldloze massademonstraties en een massale uittocht naar de socialistische broederlanden. Op 9 november wordt de muur opengesteld voor Oost-Duitsers.
- 3 okt. 1990** Duitsland wordt officieel herenigd. De Bondsdag besluit met een krappe meerderheid tot de verhuizing van de Bundestag en de Bundesregierung naar Berlijn, dat weer hoofdstad wordt van Duitsland.
- dec. 1990** De eerste vrije verkiezingen voor heel Berlijn vinden plaats.
- 1994** De geallieerden vertrekken definitief uit Berlijn. In april 1994 komen de regeringen van Berlijn en Brandenburg tot een overeenkomst die voorziet in het samengaan van beide deelstaten.
- 2000** De regering is in Berlijn aangekomen. De Bundestag houdt zijn eerste zittingen in de Reichstag. Berlijn wordt het favoriete reisdoel in Duitsland.

Opdrachten tijdens de reis

Je kunt deze Berlijn-reis benutten voor het afronden of opstarten van praktische opdrachten (bijv. voor Geschiedenis) en/of culturele activiteiten voor CKV. We bezoeken Berlijn namelijk tijdens 'schooltijd' en het is dus *géén* 'vrije tijd'. Het is de bedoeling dat het zowel leuk als leerzaam is.

Je kunt denken aan opdrachten voor het vak CKV; overleg van tevoren met je docent. Voor Geschiedenis en CKV is speciaal voor de Stedenreizen een PO ontwikkeld; zie Magister studiewijzer Stedenreis Berlijn. Als je een idee hebt voor een ander vak dan bespreek je ook dat van tevoren met de vakdocent (er is altijd meer mogelijk dan je denkt). Ook als je de reis wilt benutten voor je Profielwerkstuk dien je daar van tevoren over na te denken...

Zoals de leerlingen die geschiedenis in hun pakket hebben, al hebben kunnen lezen, is een stad bezoeken vooral het speuren naar resten van het verleden. Tijdens je bezoek aan Berlijn zal je continu bezig zijn om die restanten als een mozaïekstuk aan elkaar te plakken. In een stad zijn namelijk bepaalde gebouwen uit een eerdere periode verdwenen en hebben plaats gemaakt voor nieuwe gebouwen met de hedendaagse architectuureisen.

Zo is het in Berlijn en zo is het in Zaandam, want kun jij je voorstellen al lopend over de Gedempte Gracht dat daar ooit in het verleden water heeft gestroomd, dat jij loopt op een straat waar een eeuw geleden nog water liep. Berlijn is een wereldstad. Een stad waar je geconfronteerd wordt met de geschiedenis van de 20e eeuw. De hoofdstad van de Weimar-republiek, de culturele hoofdstad van Europa in de jaren '20 (denk maar aan *Cabaret* en de tijd waarin Marlene Dietrich haar carrière begon), het strijdtoneel van de fascisten en communisten voordat Hitler aan de macht kwam, de hoofdstad van Nazi-Duitsland. En natuurlijk na de Tweede Wereldoorlog het symbool van het verdeelde Europa, namelijk het kapitalistische West-Berlijn en het communistische Oost-Berlijn. J.F Kennedy sprak niet voor niets de woorden "Ich bin ein Berliner" om de West-Berlijners een hart onder de riem te steken.

MEIN BERLIN 2017 (verplicht)

Tijdens je Berlijnreis maak je veel foto's en filmpjes van leuke mensen, indrukwekkende gebouwen en de nog even onbekende omgeving of omdat het gewoon allemaal zo leuk is om met je camera vast te houden. Wij willen dat jij met een selectie van deze foto's en filmpjes één filmpje maakt met de titel "**MEIN BERLIN 2017**" en dit met ons deelt via de mail of www.wetransfer.com.

Je kiest daarvoor de foto's en filmpjes die jij wilt om jouw reisverhaal te beschrijven. Immers, jij weet nu alle **ins en outs!** Je kunt er dus bijvoorbeeld voor kiezen om beelden te gebruiken die je bijzonder indrukwekkend of heel erg komisch vond. Dat zijn beelden die je nog lang bij blijven, ja, die je misschien nooit meer kwijt raakt. Laat in je filmpje zien welke indruk de stad op jou gemaakt heeft. Wat vond je mooi, maar wat ook juist weer niet? Het liefst zien wij in je filmpje de volgende onderwerpen terug:

1. reizen en vervoer (vliegtuig, metro...)
2. medereizigers en gastfamilies
3. programmaonderdelen en
4. andere momenten (bv. PO of vrije tijd)

Denk ook aan een leuk liedje dat je met je reis naar Berlijn verbindt, iets wat in je Berlijn veel geluisterd hebt of juist nieuw hebt leren kennen en daarom met deze stad verbindt. Zet dit liedje op de achtergrond van je filmpje (let wel op het auteursrecht). Als jouw filmpje tussen 3-5 minuten duurt, is het helemaal goed (langer kan natuurlijk ook). We zien je filmpje graag uiterlijk één week na terugkomst tegemoet.

Berlin sagt Danke!!

Stedenreis - Schrijfopdracht Duits

(verplicht voor h4)

Op de stedenreis ga je naar een land waar een andere taal wordt gesproken en je maakt kennis met de cultuur van de mensen die in dat land leven. Tijdens je reis maak je excursies naar bijzondere plaatsen en zie je belangrijke en indrukwekkende gebouwen. Uiteraard heb je daar overal zo je eigen ideeën over en daar zijn wij nou juist zo benieuwd na. Schrijf het allemaal op en scoor een goed cijfer. Uit alle leuke stukken worden de mooiste en beste uitgekozen en gepubliceerd voor Spectra, in BLAD en de Nieuwsbrief van school. Hoe en wat precies? Lees verder!

Je doet verslag over één hele dag van de stedenreis naar de bestemming waar je naartoe bent geweest (100-120 woorden).

Tekstsoorten	Taal	Werkvorm
- verslag/(nieuws)bericht - brief	Het verslag dient geschreven te worden <u>in het Duits</u> .	individueel

Tips ter uitvoering (voor/tijdens/na de stedenreis):

Voor reisbegin:

1. Beslis van te voren over **welke dag van de stedenreis** je verslag gaat doen.

Tijdens de reis:

2. Maak veel **foto's en notities**. Dat helpt je later bij het verwerken van alle indrukken en het schrijven van je verslag.

Na de reis:

3. Kies een **tekstsoort**, zie hierboven.
4. Controleer je werkstuk op de volgende **kwaliteitscriteria**:
 - a. woordenschat en woordgebruik
 - b. spelling en interpunctie
 - c. grammaticale correctheid (werkwoorden en naamvallen)
 - d. coherentie (groepen woorden zijn verbonden met behulp van eenvoudige voegwoorden, zoals: 'en', 'maar' en 'omdat' enz.)

Alles gecheckt?

5. Ga naar Magister Deutsch h4 onderdeel Stedenreizen schrijfopdracht Duits en upload je tekst **uiterlijk 10 dagen na terugkomst**.

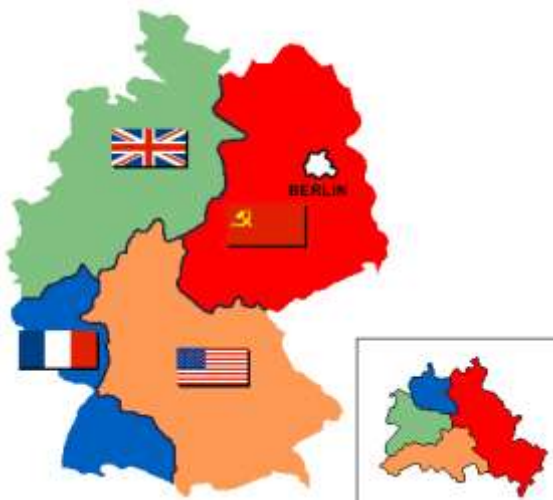
Gedenkstätte Berliner Mauer – 1^e dag

Onder de **Berlijnse Muur** verstaat men een tot 100 meter brede constructie van opeenvolgende obstakels die van 13 augustus 1961 tot 9 november 1989 West- en Oost-Berlijn van elkaar scheidde. De totale grens rond West-Berlijn was een onderdeel van de Duits-Duitse grens en was 167,8 km lang, waarvan 45,1 km werd gevormd door de Berlijnse Muur. De Berlijnse Muur was het bekendste symbool van de Koude Oorlog en de deling van Duitsland. Tijdens vluchtacties bij de Berlijnse Muur zijn minstens 138 mensen om het leven gekomen.

Voorgeschiedenis

Na het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945 werd Duitsland, volgens afspraken gemaakt tijdens de Conferentie van Jalta, opgedeeld in vier bezettingszones. De geallieerde machten (de Verenigde Staten, de Sovjet-Unie, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) kregen elk een deel van het land toegewezen dat zij bezetten en voorlopig zouden besturen. Analooq hieraan werd ook de voormalige hoofdstad van het Derde Rijk verdeeld in vier sectoren. Het gebied dat Berlijn omringde behoorde evenwel in zijn geheel tot de Sovjet-zone, waardoor de Berlijnse sectoren van de overige geallieerde staten een enclave in door de Sovjet-Unie bezet gebied vormden.

Het einde van de Tweede Wereldoorlog had intussen het begin van de Koude Oorlog tussen "het Westen" en "het Oosten" ingeluid. Berlijn ging door de bijzondere

politiek-territoriale verhoudingen een centrale plaats innemen in de strijd tussen de oostelijke en westelijke inlichtingendiensten. In 1948 kwam de Koude Oorlog met de Blokkade van West-Berlijn door de Sovjet-Unie tot een eerste hoogtepunt. Op 23 mei 1949 gingen de westelijke bezettingszones op in

de Bondsrepubliek Duitsland (West-Duitsland); op 7 oktober van hetzelfde jaar werd de Duitse Democratische Republiek (Oost-Duitsland) gesticht op het grondgebied van de Sovjet-zone. Formeel bleef Berlijn een aparte status houden als van Duitse zijde

gedemilitariseerde viersectorenstad, onafhankelijk van de twee Duitse staten. In de praktijk functioneerde West-Berlijn echter steeds meer als een-deelstaat van de Bondsrepubliek en werd Oost-Berlijn zelfs tot Hoofdstad van de DDR uitgeroepen. Reeds in de zomer van 1945 werd de grens tussen de bezettingszones in Berlijn afgebakend. Op sommige plekken plaatste men slagbomen en witgele houten palen, daarnaast werden felle kleurmarkeringen op bomen gebruikt. Om de zonegrens te overschrijden had men toestemming nodig; alleen voor pendelaars en boeren werd een zogenaamd klein grensverkeer ingevoerd. Op bevel van het Sovjet- militaire bewind werd een grenspolitiemacht opgebouwd, die op 1 december 1946 voor het eerst in actie kwam. Voor de grenspolitie werden er richtlijnen voor het gebruik van vuurwapens ingesteld. Voor reizen tussen de oostelijke en de westelijke sectoren moest men voortaan over een inter-zone-pas beschikken. De eerste grensafzettingen werden aangelegd: in bosgebieden betrof dit vooral prikkeldraadbarri res, op wegen en straten werden barricades opgeworpen. Sinds de oprichting van de DDR nam een steeds groter aantal burgers uit het oosten zijn toevlucht tot de Bondsrepubliek. In 1952 begon men de Duits-Duitse grens van DDR-zijde af te sluiten met hekken, bewakingsposten en alarminstallaties. Langs de grens werd een vijf kilometer brede verboden zone ingericht, die men alleen mocht betreden met speciale toestemming, die vooral aan lokale bewoners werd verleend. Aan de grenszijde werd dit gebied afgesloten met een 500 meter brede bufferzone, gevolgd door een

tien meter brede zwaarbewaakte strook direct aan de grens.

De dwars door dichtbevolkt gebied lopende sectorgrens tussen Oost- en West-Berlijn bleef echter relatief open, aangezien deze nauwelijks te bewaken was. Via de lekkende grens verlieten tussen 1949 en 1961 zo'n 2,6 miljoen mensen de DDR en Oost-Berlijn; van hen vluchtten er 47.433 nog in de laatste twee weken voor de bouw van de Muur. Ook voor vele Polen en Tsjechen was (West-)Berlijn een poort tot het Westen. Aangezien het daarbij grotendeels hoogopgeleide jonge mensen betrof, vormde deze uittocht een serieuze bedreiging voor de economie van de DDR en zou uiteindelijk zelfs het voortbestaan van het land in gevaar kunnen komen. Ongeveer 50.000 Oost-Berlijners werkten in West-Berlijn, terwijl ze onder financieel gunstige voorwaarden in Oost-Berlijn of de voorsteden in de DDR woonden. Op 4 augustus 1961 verplichtte het Oost-Berlijnse stadsbestuur de sectorforensen zich te registreren en hun huur voortaan in West-Duitse markten te betalen.

Reeds voor de bouw van de Muur controleerde de Oost-Duitse Volkspolizei de naar het westen van de stad lopende straten intensief op verdachtere publiekvluchtelingen en smokkelaars. Veel West-Berlijners en in West-Berlijn werkende Oost-Berlijners konden in Oost-Berlijn goedkoop inkopen doen met de op de zwarte markt gunstig om te wisselen Oost-Duitse mark. Dit betekende een verdere verzwakking van de planeconomie van de DDR. De afgrenzing van de grens door middel van de Muur moest ervoor zorgen dat de leegloop van zowel middelen als personen uit de socialistische arbeiders- en boerenstaat definitief een halt toe werd geroepen.

De toenemende verwijdering tussen het Oosten en het Westen uitte zich op politiek gebied met een verscherping van de Koude Oorlog (wapenwedloop) en een

constante diplomatieke strijd; op economisch gebied stelde het Westen een embargo op technologisch hoogwaardige producten (CoCom) tegen het Oostblok in. De grens was hierdoor meer dan een territoriale scheiding, hij was verworpen tot een grens tussen tegenover elkaar staande politiek-ideologische, economische en culturele machtsblokken en invloedssferen.

Muurmonumenten in de Bernauer Straße

Sinds het einde van de jaren negentig staat aan de Bernauer Straße tussen de voormalige districten Wedding en Mitte een ensemble van monumenten ter herinnering aan de Berlijnse Muur. Het omvat de Gedenkstätte Berliner Mauer, het documentatiecentrum Berlijnse Muur, alsmede de Kapelle der Versöhnung ('Verzoeningskapel'). Ook is er een kleine tentoonstelling in het nabijgelegen metrostation. Dit station was ten tijde van de Berlijnse Muur een spookstation.

Adres:
Bernauer Straße 119, 13355 Berlin

Website:
<http://www.berliner-mauer-gedenkstaette.de/de/index.html>

Metrostation(s):
S1 S2 S25 Nordbahnhof
U8 Bernauer Straße, 3 minuten lopen.

Openingstijden:
Besuchszentrum | Dokumentationszentrum
Dinsdag - zondag 10.00 - 18.00 uur
Ausstellung im Gedenkstättenareal
Maandag - zondag 08.00 - 22.00 uur

Bronnen:
https://nl.wikipedia.org/wiki/Berlijnse_Muur#Muurmonumenten_in_de_Bernauer_Stra.C3.9Fe

Reichstag – 2^e dag

Het Rijksdaggebouw (Duits: Reichstagsgebäude), is het Duitse parlamentsgebouw in de hoofdstad Berlijn aan het Platz der Republik. Het gebouw dateert van 1894. Tot 1933 zetelde hier de Rijksdag, een voorganger van het huidige parlement, de Bondsdag (Duits: Bundestag). Het gebouw heeft de teloorgang van zowel het keizerrijk aan het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw meegemaakt, evenals de Weimarrepubliek en het Derde Rijk. De naam van het gebouw wordt ook wel afgekort tot Rijksdag (Duits: Reichstag).

Bouw

Het gebouw is in een eclectische stijl ontworpen door de Frankfurter architect Paul Wallot. De bouw begon in 1884 en werd in 1894 voltooid. De tekst Dem Deutschen Volke ("Voor het Duitse volk") op de voorgevel werd door keizer Wilhelm II aanvankelijk afgewezen en kon pas in 1916 alsnog worden aangebracht. De bronzen letters zijn ontworpen door Peter Behrens.

Brand en herbouw

Het gebouw is in de Rijksdagbrand van 1933 zwaar beschadigd geraakt. Deze brand was (hoogstwaarschijnlijk) aangestoken, maar de schuldvraag is nooit beantwoord. De Nederlandse communist Marinus van der Lubbe werd als dader opgepakt, vervolgd en geëxecuteerd, maar er wordt betwist of hij de brand heeft gesticht, en, als dit wel zo was, of hij hierbij is geholpen. In reactie op de brand werd de noodtoestand uitgeroepen, waarna de

partij van Hitler de macht kon overnemen. De geruchten dat Hitler bevel zou geven hebben om deze brand te stichten doen echter ook de ronde, op die manier immers kon hij de communisten in een kwaad daglicht stellen. Na de brand volgden enige herstelwerkzaamheden en werden er de eerstvolgende jaren propagandafilms vertoond. De machteloze Rijksdag vergaderde voortaan in de zogenaamde "Kroll Oper". In de loop van de oorlog werd de kraamafdeling van de nabijgelegen Charité naar de Rijksdag verplaatst, met als resultaat de geboorte van enkele honderden Berlijners in de Rijksdag. Zodoende vermeldt tot op heden menig Berlijnse geboorteakte als geboorteplaats "Berlin - Reichstagsgebäude".

De Georgische sergeant Meliton Kantaria liet op 2 mei 1945 de Sovjet-Russische vlag wapperen op de Reichstag als symbool voor de overwinning op het naziregime. Er is zwaar om het gebouw gevochten, aangezien beide strijdende partijen er een symbool van de macht over Duitsland in zagen. De veel vertoonde foto's en filmbeelden van de bestorming door Russische troepen en het hijsen van de rode Sovjet-vlag zijn enige dagen later in scène gezet, maar geven een impressie.

Koude Oorlog

Tijdens de Koude Oorlog werd het zwaar beschadigde gebouw - dat nu lag in West-Berlijn, vlak tegen de Berlijnse muur - opnieuw gerestaureerd en gemoderniseerd. Het stond echter niet langer model voor één Duitsland, maar symboliseerde meer een verdeeld land

met een verdeelde hoofdstad. Vanuit de veronderstelling dat de Duitse tweedeling nog decennia zou duren, werd in 1971 besloten het gebouw niet meer te gebruiken voor politieke doeleinden en kreeg het de functie van Duits Historisch Instituut toebedeeld.

Na de hereniging

Toen in oktober 1990 Oost- en West-Duitsland herenigd werden, vergrootte dit de ambitie om de Reichstag opnieuw te gebruiken als onderdak voor het parlement. Na een jaar slaagde men in deze opzet en sinds 1999, na een jarenlange periode van verbouwingen, werd het parlement van het herenigde Duitsland definitief van Bonn naar Berlijn overgebracht. Aan het gebouw vonden ingrijpende architectonische aanpassingen plaats uitgetekend door architect Norman Foster, met de constructie van een transparante koepel op het midden van het dak. Vanaf het dak van het gebouw kan men door deze koepel de vloer van de hoofdetape en daarmee ook het vergaderende parlement zien. De transparantie ervan vormt als het

ware een metafoor voor de werking van de democratie. Een deel van de Russische graffiti en kogelgaten uit 1945 is achter plexiglas geconserveerd.

De combinatie van oude en nieuwe architectuur wordt gezien als een voorbeeld van post-modernisme in de architectuur. Voor de westingang van het gebouw wappert de Vlag van de Eenheid, een grote versie van de vlag van Duitsland.

Adres:
Platz der Republik 1, 11011 Berlijn

Website:
<http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/architektur/reichstag/>

Metrostation(s):
U-Bundestag én S+U Brandenburger Tor, 3 minuten lopen.

Openingstijden koepel
(alleen met vooraanmelding):
maandag 9 bis 15 uur
dinsdag tot donderdag 9 bis 16 uur
vrijdag 9 bis 13.30 uur

Bronnen:
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Rijksdaggebouw>

Holocaustmonument – 2e dag

Het Holocaustmonument (formele naam: **Denkmal für die ermordeten Juden Europas**) in Berlijn is een monument ter herdenking van alle vermoorde Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het bestaat uit 2711 betonblokken variërend in hoogte van 20 cm tot 4,5 meter met een onderlinge tussenruimte van 95 cm. Onder het veld met de blokken is een expositieruimte ingericht. De Amerikaanse architect Peter Eisenman heeft het monument ontworpen. Het veld met de golvende blokken roept volgens hem een gevoel van desoriëntatie en isolement op en is symbolisch voor de ervaringen van de Joodse bevolking tijdens het nazibewind.

Motto van het monument is een tekst van de Italiaanse schrijver Primo Levi, zelf overlevende van het vernietigingskamp Auschwitz: 'Het is gebeurd, en daarom kan het

weer gebeuren. Dat is de kern van wat wij te zeggen hebben.'

De betonblokken zijn aan de buitenzijde voorzien van een speciale chemische laag waardoor graffiti makkelijk te verwijderen is. Producent van deze laag is het farmaceutische bedrijf Degussa. Na berichten dat dit bedrijf tijdens de Holocaust mede-eigenaar was van het bedrijf was dat Zyklon B produceerde voor het Derde Rijk, werd de bouw van het monument tijdelijk onderbroken. Na onderzoek werd besloten dat het bedrijf inmiddels voldoende afstand had genomen van zijn verleden.

Het monument werd op 10 mei 2005 ingewijd.
Bronnen:

https://de.wikipedia.org/wiki/Denkmal_f%C3%BCr_die_ermordeten_Juden_Europas

Brandenburger Tor – 2^e dag

De Brandenburger Tor (Brandenburgse Poort) is de belangrijkste poort van Berlijn, gebouwd in 1788 naar het model van de Propyleeën (de toegang tot de Akropolis). De poort staat aan de Pariser Platz en vormt de afsluiting van de

Geschiedenis

De Brandenburger Tor is de enige bewaard gebleven stadspoort van Berlijn. Vroeger was de plek waar de poort staat de stadsgrens van het centrum. Wie door de poort wilde, moest tol betalen. De eerste poort stamt uit 1734.

Brandenburger Tor in 1832

In 1788 werd door architect Carl Gotthard Langhans op dezelfde plek een nieuwe poort gebouwd in opdracht van de Pruisische koning Frederik Willem II, ter herinnering aan de bezetting van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in 1787 door een Pruisisch leger van 20.000 man. De beeldhouwde ornamenten waren voltooid in 1795. De robuuste Dorische zuilen en het entablement van de poort worden omringd door paviljoens, die ooit werden gebruikt door wachters en douanebeambten. De bas-reliëfs lijken op taferelen uit de Griekse mythologie. Volgens kunsthistorica Zitha Pöthe is het een symbolische verbeelding van de gevoerde strijd door het Pruisische leger. Rechts zou Frederik Willem II staan die koning Lodewijk XVI neerslaat. Verder naar links Wilhelmina

van Pruisen, zijn zuster, de vrouw van stadhouder Willem V, wier aanhouding bij Goejanverwellesluis de directe aanleiding was voor de bezetting.

De poort is 26 meter hoog, 65,5 meter breed en 11 meter diep. Het beeld op het gebouw, een quadriga (tweewielige wagen met vier paarden), een beeldhouwwerk van Johan Gottfried Schadow, werd in 1806 meegenomen door Napoleon naar Parijs als oorlogsbuit[2]. Het is acht jaar later door een Duitse maarschalk teruggebracht naar Duitsland en uitgeroepen als symbool van de overwinning. Sindsdien draagt de godin een staf met daarop een Pruisische adelaar en een ijzeren kruis met een lauwerkrans. Het beeld dat er nu op staat, een Griekse strijdswagen met daarin de godin Victoria, is een replica.

Het oorspronkelijke beeld is verloren gegaan tijdens de Tweede Wereldoorlog. De replica is gemaakt met een tijdens de Tweede Wereldoorlog gemaakte gipsafdruk, die in het depot stond van de Berlijnse Firma Noack.

Brandenburger Tor in 1945

In de jaren 60 van de 20e eeuw werd de Berlijnse Muur aan de westzijde langs deze poort gebouwd. De Brandenburger Tor stond in de Russische sector en was vanaf een verhoging te bezichtigen vanuit het westen. Het was dertig jaar lang niet mogelijk om

onder de poort door te lopen, ook niet vanuit oostelijke richting in verband met de toenmalige grensbeveiliging. Tussen 1956 en 1958 werd het gerestaureerd, toen in West-Berlijn de beschadigde Quadriga werd hersteld.

Na de val van de Berlijnse Muur werd de Brandenburger Tor gerenoveerd. Na lange en

soms felle discussies is besloten ook de adelaar en het ijzeren kruis weer terug te zetten; hoewel voor velen een pijnlijke herinnering aan het Pruisische militarisme. Heden ten dage is de poort het symbool van de Duitse eenheid. De loop van de Muur is met stenen in het wegdek aangegeven. Als bescherming van de poort tegen milieuvuiling én wegens beveiliging van de ambassades werd bovendien geen doorgaand (auto)verkeer onder de poort toegelaten. Rondom de poort werden nieuwe gebouwen, gemodelleerd naar hun verdwenen voorgangers gebouwd. Met het gereed komen

van de nieuwe ambassade van de Verenigde Staten op de oude, historische locatie, werd de reconstructie van de omgeving van de poort voltooid. boulevard Unter den Linden. Aan de westzijde van de poort gaat de weg verder als Straße des 17. Juni.

Bronnen:

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Brandenburger_Tor_\(Berlijn\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Brandenburger_Tor_(Berlijn))

https://de.wikipedia.org/wiki/Brandenburger_Tor

<http://www.sando.de/de/brandenburger-tor.html>

“Stadtralley” Berlijn – 2^e dag

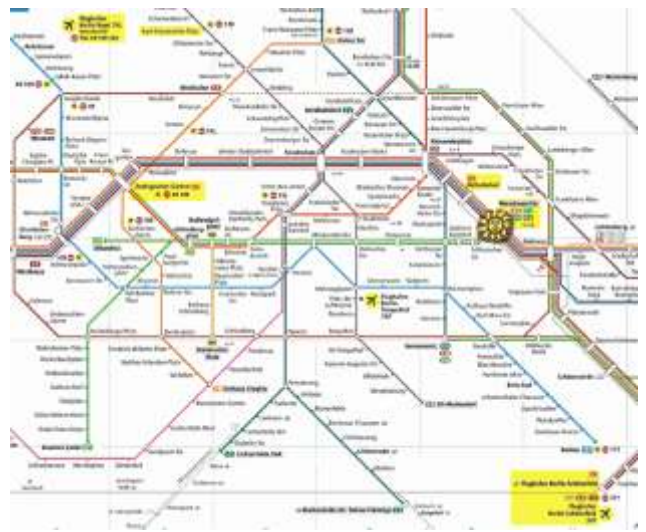

Deze stadspuzzel voert je in groepjes van ± 5 man te voet, met de bus, de U- of de S-Bahn langs de belangrijkste bezienswaardigheden in het centrum van Berlijn.

Vertrekpunt is metrostation Unter den Linden, hartje Berlijn. Je reist vervolgens naar de Alexanderplatz en vandaar via Checkpoint Charlie, Gendarmenmarkt, Friedrichstraße, de Brandenburger Tor, Tiergarten, Bahnhof Zoo naar de Kurfürstendamm. Na een bezoek aan het beroemde megawarenhuis KaDeWe reis je naar de laatste stop, de Potsdamer Platz, ooit het drukste plein van Europa, vervolgens enkele decennia lang een troosteloze mijnenvlakte, tegenwoordig een “Geheimtipp”

voor liefhebbers van moderne architectuur en uitgaan.

Eindpunt van de puzzel is het lekkerste ijscafé van Berlijn. Althans als je in staat bent de Duitstalige routebeschrijving te begrijpen en de Nederlandstalige vragen over de bijzonderheden of eigenaardigheden van de vele legendarische plekken en gebouwen langs de route goed te beantwoorden. Maar met een S + U-Bahn-Fahrplan in de hand moet dat lukken. En, ach, anders vraag je het toch gewoon aan een van de vele behulpzame BerlinerInnen....

Met de woorden op de volgende bladzijde kun je al een heel eind komen:

- Hé meneer, mevrouw!
 - Hé hallo!
 - Hallo!
 - Hi!
 - Mag ik u wat vragen?
 - Weet u misschien waar?
 - We moeten naar de xxxx-sstraat?
 - Wat zegt u?
 - Watte?
 - Huh?
 - Ik versta er geen # \$ ^ * (* ^ % \$ van!
 - Ik kan d'r geen * & % & \$ ^ % \$ van maken!
 - Huh, hoe schrijf je dat?
 - de metro
 - het station
 - Waar moeten we d'r in / d'r uit?
 - Waar moeten we overstappen?
 - Kunt u een seintje geven?
 - links
 - rechts
 - rechtdoor
 - afslaan
 - stoplicht(en)
 - kaartje
 - We hebben een kaartje voor met z'n vieren / vijven.
 - We zijn met z'n vieren / vijven.
 - Hoe heet...?
 - We zoeken de metro naar X
 - Waar is de in- / uitgang?
 - Bedankt, hè!
 - Dag!
 - Doei!
- Entschuldigung!
Entschuldigung!
Guten Tag!
Guten Tag!
Darf ich Sie was fragen?
Wissen Sie vielleicht, wo.....?
Wir suchen die Xxxx-Straße?
Wie bitte?
Wie bitte?
Wie bitte?
Könnten Sie das bitte wiederholen?
Könnten Sie bitte etwas langsamer sprechen?
Könnten Sie das bitte buchstabieren?
die U-Bahn; die S-Bahn
der Bahnhof
Entschuldigung, wo müssen wir einsteigen / aussteigen?
Entschuldigung, wo müssen wir umsteigen?
Bitte geben Sie uns Bescheid?
links
rechts
geradeaus
abbiegen / einbiegen
(Verkehrs-)Ampel(n)
Fahrkarte
Wir haben eine Kleingruppenkarte.
Wir sind zu viert / zu fünft.
Wie heißt...?
Wir suchen die U- / S-Bahn Richtung X
Wo ist der Ein- / Ausgang?
Danke schön!
Wiedersehen!
Tschüs!

Voormalig KZ Sachsenhausen – 3^e dag

Sachsenhausen was tijdens de Tweede Wereldoorlog een concentratiekamp in nazi-Duitsland. Het kamp lag ca. 35 kilometer van Berlijn en werd in 1936 gebouwd door gevangenen.

In Sachsenhausen hebben van 1939 tot 1945 ongeveer 200.000 mensen gevangengezeten, over de periode van 1936 en 1939 zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar. Volgens de 'officiële' cijfers zijn er ca. 30.000 tot 50.000 mensen omgekomen. Velen kwamen om het leven door ziekte, uithongering, uitputting, marteling en executie.

Voor de oorlog

Terwijl Hitler goede sier maakte tijdens de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn, werd 35 kilometer verderop kamp Sachsenhausen gebouwd. Als gevolg van de wreedheden van de SS-bewakers en ondervoeding overleefden de meesten dit niet.

De eerste gevangenen waren politieke gevangenen zoals communisten. Na de politieke gevangenen volgden mensen die door het naziregime als 'minderwaardig' werden beschouwd zoals geestelijk gehandicapten, Roma-zigeuners, joden, homoseksuelen, Jehova's getuigen en krijgsgevangenen, vooral Russen. De vorm van het kamp vormt een Delta. Alle zichtlijnen lopen naar de centrale toegangspoort, met het kenmerkende gezegde 'Arbeit macht Frei'. Dit concept was bedoeld voor absolute terreur van de SS. Vanuit alle hoeken was het machinegeweer op de poort zichtbaar.

Bij de groei van het kamp bleek dit concept van de Delta niet houdbaar. Op diverse locaties rondom de bestaande

barakken werden barakken en overige gebouwen zoals het crematorium bijgebouwd.

Eind september 1939 waren er 8.384 gevangenen in het kamp. In november van dat jaar was het aantal gevangenen al toegenomen tot 11.311. Als gevolg van een tyfusepidemie en hongersnood stierven honderden gevangenen binnen enkele weken. Tot april 1940 werden overledenen gecremeerd in Berlijn. Vanaf april 1940 beschikte Sachsenhausen zelf over een crematorium, waartoe werd besloten nadat een vrachtwagen op weg naar Berlijn bij een ongeluk lijken had verloren. De gevangenen werden ingezet voor dwangarbeid en net als in veel andere concentratiekampen vonden ook in Sachsenhausen medische experimenten plaats. Gevangenen werden opzettelijk grote wonden toegebracht om de genezing te bestuderen en kinderen werden besmet met hepatitis B teneinde de veranderingen in de lever te volgen.

Tijdens de oorlog

De omstandigheden in Sachsenhausen waren barbaars. Zo werden dagelijks gevangenen doodgeschoten of opgehangen. Na de nazi-invasie in de Sovjet-Unie werden duizenden Sovjetsoldaten als krijgsgevangene naar Sachsenhausen gebracht, van wie de meesten omkwamen. Vanaf augustus 1941 werden ca. 18.000 Russische krijgsgevangenen doodgeschoten. Op hen werd de in Sachsenhausen ontwikkelde

nekschotmachine uitgeprobeerd, die later in Station Z kwam te staan.

In 1942 werd Station Z aangelegd, een installatie voor vernietiging van gevangenen. Op 29 mei van dat jaar werden nazikopstukken uitgenodigd voor de opening van Station Z. Als demonstratie van de efficiëntie van de installatie werden 250 gevangenen waaronder 96 Joden doodgeschoten. In maart 1943 werd Station Z uitgebreid met een gaskamer, die tot het einde van de oorlog dienst zou doen. Het aantal slachtoffers van vergassing is niet bekend, omdat de transporten voor de gaskamer niet werden geadmistreerd. Bij later onderzoek werden grote as-akkers ontdekt. Op basis van ooggetuigen zijn in de omgeving wegen gevonden die grotendeels waren aangelegd met een grote hoeveelheid menselijk as; dit duidt op grote aantallen slachtoffers.

Vanaf 1942 kwam er steeds meer vraag naar goedkope arbeidskrachten, hierdoor nam het aantal gevangenen dat werd ingezet als dwangarbeider toe. Op het hoogtepunt van de dwangarbeid waren er zo'n 100 'buitenkampen' en 'buitencommando's'. In buitenkampen verbleven de gevangenen ook 's nachts, in buitencommando's alleen overdag.

Bevrijding

Begin 1945 moest het kamp worden ontruimd als gevolg van het oprukken van de geallieerden. Veewagons vol gevangenen vertrokken naar vernietigingskampen als Auschwitz en Majdanek. De gevangenen die levend aankwamen, werden in deze kampen alsnog om het leven gebracht. Eind april waren er nog 36.000 gevangenen in Sachsenhausen. Op 20 april 1945 startte wat later bekend is

geworden als 'de dodenmars'. 33.000 gevangenen vertrokken te voet uit het kamp, verdeeld in groepen van 500, richting het noordwesten. Het SS-plan was om de groepen in te schepen naar Denemarken en deze schepen vervolgens te laten zinken. Tijdens de dodenmars kwamen minimaal 6.000 gevangenen om het leven door uitputting of executie. Op 3 mei 1945 naderde de colonne het Rode Leger waarop de SS-bewakers vluchtten.

Het kamp Sachsenhausen werd door het Rode Leger bevrijd op 22 april 1945. Er waren 3000 gevangenen achtergebleven, hoofdzakelijk zieken en verplegers. Onder hen waren ook 1400 vrouwen. De meesten waren op sterven na dood en te zwak om hun bevrijders te verwelkomen. Ondanks de medische zorg die de geallieerden hen gaven, kwamen na de bevrijding nog minimaal 300 gevangenen om het leven door ziekte en uitputting.

Na de oorlog

Na de bevrijding werd bekend dat Sachsenhausen het hoofdkwartier was van 'operatie Bernhard', waar op grote schaal vals geld werd gedrukt (voor ongeveer 132 miljoen aan Engelse ponden). In de jaren 1945-1950 werd het kamp gebruikt door het Russische leger voor Duitse krijgsgevangenen en voor tegenstanders van het Russische regime. In deze jaren hebben er in totaal ongeveer 60.000 gevangenen gezeten van wie er ca. 12.000 zijn overleden door ziekte en honger. In 1961, ten tijde van de Duitse Democratische Republiek, werd het kamp ingericht als museum en monument.

Bron:

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Sachsenhausen_\(concentratiekamp\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Sachsenhausen_(concentratiekamp))

Zie verder: <http://www.stiftung-bq.de/qums/de/index.htm>

Gentrification / Gentrifizierung – 3^e dag

Gentrificatie, vaak met het Engelse woord *gentrification* aangeduid, is een proces van opwaardering van een buurt of stadsdeel op sociaal, cultureel en economisch gebied, het aantrekken van kapitaalkrachtige nieuwe bewoners/gebruikers en de daarmee gepaard gaande verdrijving van de lagere klassen uit het stadsdeel. De opwaardering gaat gepaard met een stijging van de prijzen voor onroerend goed en de huurprijzen.

Men ziet gentrificatie in grote en middelgrote steden, bijvoorbeeld de Jordaan in Amsterdam, Docklands en Notting Hill in Londen, Altona en het Schanzenviertel in Hamburg en de wijken Prenzlauer Berg en Kreuzberg in Berlijn.

In engere zin heeft gentrificatie betrekking op het weer naar de stad terugkeren van midden- en hogere welstandsklassen. Gentrificatie heeft dus doorgaans ook betrekking op binnenstedelijk verhuisgedrag van hogere welstandsklassen waarbij tevens sprake is van een revitalisering van buurten.

Oorsprong en etymologie

De term gentrificatie is van Engelse oorsprong en verwijst naar het begrip *gentry*, de aanduiding voor niet-aristocratische Engelse grondbezitters ('people of good social position next below the nobility' vgl. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English).

Het begrip werd in 1964 geïntroduceerd door de radicale planologe en sociologe Ruth Glass, die bij haar onderzoek naar de verhouding tussen huisvesting en klassenstrijd in de Engelse steden een patroon opmerkte: het terugkeren van de middenklasse naar de steden en het opknappen van statige Victoriaanse huizen ging gepaard met een verschuiving van huur naar koop en de verdringing van de arbeidersklasse, voor wie de woningen onbetaalbaar werden. Van daar werd het concept gentrificatie internationaal een intellectueel wapen in de strijd van sociale bewegingen die de steden toegankelijk probeerden te houden voor de lagere

klassen (Slater 2011). In Nederland is het daarentegen expliciet beleid van gemeenten geworden (Kleinpaste 2015).

Hoe gaat Gentrificatie?

In de eerste fase van buurtverandering nemen enkele huishoudens de beslissing in een bepaald stadsdeel oude huizen of bedrijfspanden (met naar verhouding lage prijzen) op te kopen en voor eigen bewoning deels op te knappen.

In een daaropvolgende fase zien we een categorie van vestigers die menen dat het kopen van oude, vaak verwaarloosde woningen of bedrijfspanden een goede investering is gecombineerd met de wens te wonen in een stedenbouwkundig aantrekkelijke buurt (monumenten), met in de directe omgeving goede sociaal-culturele voorzieningen. Het indirecte gevolg van hun verschijnen in de buurt is dat de prijzen (en huren) gaan stijgen.

In de derde fase komen de kapitaalkrachtige investeerders (aannemers, projectontwikkelaars etc.) die panden opkopen omdat ze verwachten (na splitsing en renovatie) voor een groeiende groep kopers een aantrekkelijk appartement te kunnen realiseren wat opnieuw tot een verhoging van koop- en huurprijzen leidt.

Resultaat en problemen op korte en lange termijn

Hoe komt het dat bepaalde stadsbuurten wel en andere (nog) niet in het gentrificatieproces betrokken zijn geraakt? Volgens Neil Smith (1979) ligt dat aan de dominante rol van de aanbieders op de

onroerend goederenmarkt. Kapitaalkrachtige personen en instellingen als projectontwikkelaars en investeerders knappen huizen in een bepaalde buurt op. Om hun investeringen terug te verdienen stijgen de prijzen in deze buurt met als gevolg dat minder welvarende en gemarginaliseerde stadsbewoners geweerd worden op basis van hun mindere inkomens. Dit proces gaat ook ineen met het effect dat het een tijdje duurt voordat er een passende koper of huurder gevonden wordt zodat de opgeknapte woningen eerst lang leeg kunnen staan. Gezien de woningruimte in grote steden en in zekere zin in centraal gelegen en gewilde wijken schaars is, leidt dit in veel gevallen tot conflicten tussen de oorspronkelijke wijkbewoners die op zoek zijn naar nieuwe woonruimte in hun oude wijk.

Vaak blijkt dat zij de gestegen koop- en huurprijzen nu niet meer kunnen betalen en daarom op andere wijken moeten uitwijken. Dit wordt als negatief effect van gentrificatie beschouwd.

Vormen van Gentrification

In recente jaren is er ook meer aandacht voor '**Commercial Gentrification**', de verandering van het winkelaanbod en lokale bedrijfsleven onder druk van de markt en overheid. Bekend voorbeelden zijn de bruine kroeg en groenteboer die plaats maken voor de koffiebar en boetiekwinkel.

'**Family Gentrification**' houdt in dat jonge middenklasse gezinnen in veel gevallen langer in de stad blijven wonen en daarmee bijdragen aan de gentrificatie van stadsbuurten, bv. de behoefte aan kinderspelplaatsen en scholen. Ook wordt er gekeken naar de rol van jongeren die arm de stad inkomen maar wel potentie hebben, bv. studenten. Er is dan sprake van '**Marginal Gentrification**'.

Bronnen:

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Gentrificatie>

DDR-Museum – 4^e dag

Het DDR (Duitse Democratische Republiek)-Museum in Berlijn is in de eerste plaats een 'ostalgie-museum', een klein museum in de nabijheid van de Berliner Dom aan de oever van de Spree dat op 15 juli 2006 werd geopend. Al in het eerste jaar trok het museum 180.000 bezoekers. Inmiddels is dat elk jaar zo'n half miljoen bezoekers geworden waarmee het museum zich in een paar jaar tijd heeft opgewerkt tot een van de meeste bezochte musea in Berlijn.

Het museum laat vooral de romantische kant van het dagelijks leven in de DDR zien. Hier wordt het alledaagse leven in de voormalige socialistische heilstaat - de Duitse Democratische Republiek - tentoongesteld, voornamelijk door beeld en niet zoveel door tekst. In dit museum laten ze het leven zien van de mensen ten tijde van de dictatuur. Zo is er bijvoorbeeld een DDR huiskamer nagemaakt. In tegenstelling tot veel andere musea is het is een vrij interactief museum omdat een groot deel van de collectie aangeraakt en gebruikt kan worden. Zo kan men in een Trabant gaan zitten, in de woonkamer plaatsnemen, kledingstukken uit de kast halen en aantrekken en in de schoolschriften in een boekentas bekijken, er kan worden geluisterd naar DDR-bands en gebladerd in seksuele voorlichtingsboeken. Het is dus vooral een DOE-museum. Slechts enkele voorwerpen zijn in vitrines opgesteld.

Het DDR-Museum is thematisch opgebouwd. Alle thema's die het leven in de DDR bepaalden, worden behandeld. Het gaat over geboorte, jeugd, onderwijs en opvoeding, media, mode, kunst en cultuur, vrije tijd en vakantie, werk en wonen, economie en de omgang met subculturen. In het museum zijn talloze objecten bijeengebracht die in de DDR een rol speelden. Maar verwacht hier geen kritiek op het repressieve regime. Slechts in een klein hoekje wordt minimaal

informatie gegeven over de schaduwzijde van de DDR: de Stasi.

Wie wil weten hoe het dagelijks leven in de DDR eruit zag, moet er zeker een kijkje gaan nemen.

Adres:
Karl-Liebknecht-Str. 1, 10178 Berlijn

Website:
www.ddd-museum.de/en/museum/

Metrostation(s):
Hackescher Markt, 5 minuten lopen.

Openingstijden:
Maandag t/m zondag (m.u.v. zaterdag):
10.00 - 20.00u
Zaterdag: 10.00 - 22.00u

Bronnen:
<http://www.ddd-museum.de/>
http://nl.wikipedia.org/wiki/DDR_Museum
<http://www.ditisberlijn.nl/musea/ddd-museum>
<http://berlijninfo.nl/index.php/geschiedenis/49-ddr-museum>

Hamburger Bahnhof - Museum für Gegenwart – 4^e dag

Het **Hamburger Bahnhof** is een voormalig spoorwegstation in Berlijn dat tegenwoordig is ingericht als museum voor hedendaagse kunst (**Museum für Gegenwart**). Het neoclassicistische gebouw uit 1846-47 is het enige Berlijnse kopstation dat behouden gebleven is en een van de oudste stationsgebouwen van Duitsland.

Het Hamburger Bahnhof werd tussen 1846 en 1847 gebouwd naar een ontwerp van de architecten Friedrich Neuhaus en Ferdinand Wilhelm Holz. Het diende als eindstation voor de spoorweg van Berlijn naar Hamburg, de *Berlin-Hamburger Bahn*, die aangelegd werd vanaf 1841. De eerste rit over de nieuwe spoorlijn vond plaats op 15 oktober 1846; het stationsgebouw was toen nog in aanbouw, waardoor de treinen vanuit een goederenloods moesten vertrekken.

In 1851 kwam voor het goederenvervoer een spoorverbinding met de andere Berlijnse kopstations in gebruik. De op straatniveau gelegen verbindingssporen werden echter al in 1870 opgebroken vanwege de overlast die ze het stadsverkeer bezorgden. In de buurt van het station werden verder het Scheepvaartkanaal Berlijn-Spandau en de Humboldt-haven gegraven om de spoorwegen aan te sluiten op de scheepvaart; deze waterwerken kwamen in 1859 gereed.

Op 14 oktober 1884, slechts 37 jaar na ingebruikname, sloot het Hamburger Bahnhof zijn deuren alweer, omdat het spoorwegverkeer richting Hamburg door het vlakbij gelegen Lehrter Bahnhof was overgenomen. Het achter het station gelegen rangeerterrein bleef als onderdeel

van het goederenstation van het Lehrter Bahnhof echter tot in de jaren '80 van de vorige eeuw in dienst. De bedrijvigheid hier bereikte een hoogtepunt na de aanleg van het West-Berlijnse containerstation op het terrein van het Hamburger- und Lehrter Güterbahnhof, dat voor de goederenoverslag met twee grote hijskranen uitgerust was.

Na de sluiting

Op 14 december 1906 werd in het hoofdgebouw van het station het *Königliches Bau- und Verkehrsmuseum* (Koninklijk Museum voor Bouw en Vervoer), later *Verkehrs- und Baumuseum* (ook *Lokomotivmuseum* genoemd) geopend. Dit museum, dat de technische en industriële ontwikkelingen tentoonstelde, was een voorloper van het huidige Technikumuseum in Berlijn (zie verderop). Het museum vervulde een belangrijke functie in het opleiden van technische vaklui en was vanaf de opening zeer populair. Vanwege de groei van de collectie werden tussen 1909 en 1916 twee naar de straat gerichte vleugels aan het station toegevoegd, waardoor een half omsloten voorplein ontstond.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog werd het stationsgebouw in 1944 ernstig beschadigd. De collectie bleef in belangrijke mate gespaard, maar van de grote modelspoorbaan (schaal 1:43) bleef niets over. Na de oorlog werd het Hamburger Bahnhof, zoals alle spoorwegen en stations in Berlijn, overgedragen aan de Oost-Duitse Deutsche Reichsbahn (DR), hoewel het net over de grens in de West-Berlijnse Britse sector lag. De gebouwen werden ontoegankelijk gemaakt en de DR hield het complex buiten gebruik.

Toen de BVG, het West-Berlijnse stadsvervoerbedrijf, in 1984 de bedrijfsvoering van de S-Bahn in het westen van de stad overnam, kreeg de Senaat van Berlijn het Hamburger Bahnhof in beheer. Na een grondige sanering huisvestte het station vanaf 1987 diverse tentoonstellingen. De collectie van het *Verkehrs- und Baumuseum* werd geschonken aan het Verkehrsmuseum Dresden en het Deutsches Technikmuseum Berlin en is daar nog altijd te bezichtigen.

Van 1990 tot 1996 werd het Hamburger Bahnhof naar een plan van Josef Paul Kleihues heringericht en uitgebreid om onderdak te gaan bieden aan het *Museum für Gegenwart*. Er werd onder andere een 80 meter lange vleugel naast de oude perronhal aan het complex toegevoegd.

Als Museum für Gegenwart moest dit museum niet alleen beeldende kunst tonen, maar ook de aspecten vertegenwoordigen die met een modernere, meer omvattende opvatting

van kunst samenhangen: media, cultuur van alledag, discussie, muziek, performances, lezingen enz. Vooral dankzij belangrijke privé verzamelingen, met name die van Erich Marx, kon het Hamburger Bahnhof tot een modern en interessant museum worden omgebouwd. Inmiddels wordt de verzameling van het museum in hoge mate gekleurd door belangrijke en waardevolle werken van wereldberoemde kunstenaars als Andy Warhol, Cy Twombly, Robert Rauschenberg, Roy Lichtenstein, Anselm Kiefer en Joseph Beuys. Dankzij de aankoop van de verzameling Marzona in 2002, waarin het accent ligt op *minimal*, *conceptual* en *land art* en op *arte povera*, wordt de ontwikkeling van baanbrekende kunstvormen na 1960 zichtbaar. Een extra dimensie kreeg het museum met de voor zeven jaar in bruikleen gegeven collectie van Friedrich Christian Flick in 2004.

bron:

http://nl.wikipedia.org/wiki/Hamburger_Bahnhof
<http://www.hamburgerbahnhof.de/cont/contd/>

Street Art Safari – 4^e dag

Street art is net zo innovatief en hot als Berlijn en verandert veel straten van de hoofdstad in een unieke *open air gallery*. De muren worden schilderdoek, de voorbijganger wordt toeschouwer. En dat helemaal gratis.

Kunst in de stedelijke ruimte is veel meer dan zomaar graffiti. Er wordt gewerkt met de meest uiteenlopende middelen: cut-outs (gelijmde posters), stencils (sjabloon-graffiti) of graffiti dat op alle denkbare ondergrond wordt geplakt of gespoten.

De internationale ster op het gebied van *urban art* is de Engelsman **Banksy**, die ook in Berlijn zijn kenmerkende rattenmotief op talrijke huismuren heeft achtergelaten. Brad Pitt en Angelina Jolie behoren tot zijn grootste fans en drijven de prijs voor zijn werk op tot grote hoogte. Ook de grootschalige portretten van stripachtige figuren van hand van de Italiaanse *street artist* **Blu** zijn niet alleen in Londen en Milaan maar ook in Berlijn te vinden.

Berlijn staat inmiddels bekend als een van de belangrijkste centra van de internationale *street art scene*. Een van de meest opvallende Berlijnse *street artists* is **El Bocho**, die het stedelijke leven tot onderwerp van zijn cut-outs en stencils heeft gemaakt.

bron:

<http://www.visitberlin.de/kultur/index.php?sprache=de&menuItm=kunst&subMenuItm=streetart>

PO Geschiedenis Klas 4: Verhalen in wereldsteden – 4^e dag

We gaan op stedenreis en dat is heel leuk en leerzaam. We gaan ook een PO maken voor geschiedenis die te maken heeft met de stedenreis. Wat moet je doen?

Op school heb een onderwerp uit de stad gekozen dat typerend is voor de geschiedenis van de stad waar je naar toe gaat. Vervolgens heb je op school deelvragen gemaakt en onderzoek gedaan naar je onderwerp.

Als je op stedenreis bent in de stad zelf doe je het volgende:

- * Beantwoord je laatste deelvraag (dit is de deelvraag die je voor vertrek bij je docent hebt in geleverd).
- * Maak een/meer foto's van je onderwerp.
- * Maak een filmpje over je onderwerp, zorg ervoor dat je zelf in beeld komt samen met je onderwerp. Voeg het filmpje bij je verslag. Het filmpje is minimaal 3 minuten lang.

Zodra je weer terug bent, rond je de opdracht af. Geef een verantwoording voor je keuze. Waarom heb je voor dit onderwerp gekozen en wat vind je er zelf van?

Indeling:

- zie eisen van verslag in de STW Doorlopende Leerlijnen op de ELO – blz. 32 t/m 36.

Inleveren:

Lever de PO in op de ELO in week 16.

- * Let er op dat je op tijd bent met inleveren: er gaat een punt per dag af als

je te laat bent met inleveren, zoals staat vastgelegd in het leerlingenstatuut.

- * Technische problemen zijn geen excuus voor te laat inleveren: wacht niet tot 23:55 om dan te merken dat je verbinding slecht is, maar neem ruim de tijd.

Beoordeling:

Deze PO telt voor 5% mee.

Waar letten we op bij de beoordeling?

- * Het verslag zelf
- * De originaliteit van je onderwerp
- * De eigen inbreng (foto's, extra informatie verzameld tijdens de reis)
- * Het mondelinge gedeelte (je presentatie tijdens de reis)

Het verslag schrijf je zelf: als je (te veel) plagiaat pleegt kan de docent daar ook nog punten voor aftrekken.

Lijst van onderwerpen die je in BERLIJN **niet** mag kiezen omdat we daar sowieso naartoe gaan (alle andere dingen mogen dus wel):

- ♣ Brandenburger Tor
- ♣ Gedenkstätte Berliner Mauer
- ♣ DDR-Museum
- ♣ Deutsches Historisches Museum
- ♣ Reichstag
- ♣ Sachsenhausen (voormalig concentratiekamp)
- ♣ The Story of Berlin
- ♣ voormalig vliegveld Tempelhof

Succes! En veel plezier.

Tempelhofer Feld / Flughafen Berlin-Tempelhof – 4^e dag

Tempelhofer Feld

Geschiedenis

Onder Friedrich Wilhelm I van de Hohenzollern en zijnerzijds koning van Pruisen was het Tempelhofer Feld sinds 1722 terrein voor militaire parades en oefeningen voor de Pruisische armee.

In 1936 werd de Berlijnse centraal-luchthaven (uit)gebouwd en moesten de 1930 opgerichte sportcomplexen aan de oostzijde van het veld wijken die plek boden tot wel 40.000 bezoekers.

In 1883 werd op het Tempelhofer Feld met de poging tot een niet-gemotoriseerde ballonvlucht voor de eerste keer luchtvaartgeschiedenis geschreven. De eerste beelden vanuit de lucht over Duitsland maakte Hugo vom Hagen hier in 1886. In de jaren daarop werden er experimenten met luchtvaartschepen gemaakt die deels succesvol waren, deels tragisch eindigden maar telkens opnieuw belangrijke inzichten voor de lucht- en ruimtevaart opleverden zoals dat bv. de ballon Preussen op 31 juli 1901 opsteeg tot in 10,8km hoogte wat van groot belang was voor het ontdekken van de stratosfeer in 1902.

De eerste gemotoriseerde vlucht lukte op het Tempelhofer Feld de Fransman Armand Zipfel tijdens een openbare demonstratie met zijn Voisin Dubbeldekker in 1909.

Nieuwe bestemming

Sinds de sluiting van de luchthaven Berlin-Tempelhof (lees verder hieronder) in de gelijknamige wijk is op een groot gedeelte

van het voormalig vliegveldterrein een recreatiegebied gerealiseerd, genaamd Tempelhofer Park. Hiervoor wordt opnieuw vaker de naam Tempelhofer Feld gebruikt.

Grillwiese

Het gebied is 355 ha groot en is daarmee s' werelds grootste vrije vlakte binnen een stadsgebied, zelfs groter dan de Central Park in New York. Het park is grenst aan de wijken Berlin Neukölln en Tempelhof en is geopend van zonsopgang tot zonsondergang. Sinds de opening op 8 mei 2010 experimenteren zo'n 20 projecten (zogeheten Pionierprojekte) zowel van de overheid als ook van privé-organisaties rondom nieuwe bestemmingsmogelijkheden van het gigantische terrein. De overheid ziet bijvoorbeeld kansen in de bebouwing van grote delen van het gebied (gentrificatie).

"Central Tempelhof Berlin 4.0" (T. von Thaden Gesellschaft, 2016)

Echter dit roept veel weerstand en protest op binnen de bevolking en leidde tot een succesvol referendum op 25 mei 2014. In het referendum werd besloten dat het hele vrije gebied toegankelijk moest blijven voor de bevolking en niet mag worden bebouwd. Toch heeft de Berlijnse regering sinds begin van de zogeheten 'vluchtelingencrisis' en de daarmee ineengaande problematiek om de vluchtelingen op te vangen overwogen om het verbod van bebouwing voor drie jaar uit te zetten

en een tijdelijke bebouwing voor de opvang van vluchtelingen te realiseren.

Urbane Gärten Tempelhofer Feld

Deze plannen zijn tot op de dag van vandaag niet gerealiseerd, hoewel inmiddels 6 van de 7 voormalige hangars ondertussen wel gebruikt worden voor de opvang van vluchtelingen. Vooral nog blijft het gebied voor iedereen toegankelijk en zijn er sindsdien verschillende vrijetijdsactiviteiten gerealiseerd.

Wind-Skaten

Flughafen Berlin-Tempelhof

Geschiedenis tot aan WO II

Luchthaven Berlin-Tempelhof was een van de eerste verkeersluchthavens van Duitsland. Voor het eerst werd er al in 1909 gevlogen, toen nog slechts ter demonstratie. Basis voor het eerste luchtverkeer was een provisorische luchthaven waarvan vanaf 8 oktober 1923 werd gevlogen. In de jaren daarop werd de luchthaven flink uitgebouwd. Op 6 januari 1926 fuseerde de Junkers Luftverkehr AG en de Deutscher Aero Lloyd in de wereldbekende Deutsche Lufthansa A.G.. Tempelhof werd hun

heimatluchthaven, zoals dat Schiphol voor de KLM is. In de jaren '30 stond de oude luchthaven Tempelhof aangaande het aantal transporten al voor Parijs, Amsterdam en London in de absolute top van het luchtverkeer binnen Europa.

Daardoor moest er snel een nieuw gebouwencomplex ontstaan dat door de architect Ernst Sagebiel gerealiseerd werd. Het gebouw was na zijn voltooiing in 1941 qua oppervlakte voor twee jaren lang het grootste gebouw der wereld. Helemaal afgerond was de bouw ook zelfs na afloop van WO II nog niet toen troepen van de Rote Armee het vliegveld en de omliggende wijk Tempelhof bezette, voordat Amerikaanse troepen het vliegveld en de wijk op 4 juli 1945 overnam. Voortaan kreeg het vliegveld de naam *Tempelhof Air Base* en werd door de Amerikanen beheerd. Onder hun leiding werd het vernietigde deel van het vliegveld weer opgebouwd.

Berliner Luftbrücke

Tijdens de blokkade van West-Berlijn door de Sovjetunie tussen 26 juni 1948 en 12 mei 1949 diende het vliegveld

Tempelhof samen met andere vliegvelden de 'Berliner Luftbrücke' waarbij de vliegtuigen van de geallieerden ('Rosinenbomber') de ca. 2,2 miljoen bewoners van de stad West-Berlijn via luchtcorridors met de broodnodige goederen voor het dagelijkse leven konden blijven verzorgen, te denken aan levensmiddelen, medicijnen, brandstoffen en kolen.

Ter nagedachtenis aan de slachtoffers door deze blokkade moet het Luftbrückendenkmal ('Hungerharke') voor

het hoofdgebouw op de Platz der Luftbrücke laten herdenken.

Luftbrückendenkmal

Na afloop van de blokkade stond de Amerikaanse hoge commissaris aan de Berlijnse senaat een beperkte hoeveelheid civiele vluchten toe (jaarlijks 20.000 passagiers). Dit getal bleek echter niet realistisch, m.n. ook door de enorme hoeveelheid vluchtelingen die West-Berlijn niet op andere wijze konden verlaten, bv. op de landweg vanwege de strenge grenscontroles door de DDR, met als gevolg dat er in 1951 zo'n 320.000 passagiers en in 1954 al meer dan 650.000 reizigers vervoerd werden (1960 1,5 miljoen).

Van de drie start- en landingsbanen werd er de middelste afgebroken en de noordelijke en de zuidelijke met asfalt uitgebouwd tot een lengte van ieder meer dan 2km. Begin van de jaren '60 droegen de Amerikanen nog andere delen van het vliegveld en gebouwen over aan de civiele luchtvaart omdat anders de enorm gestegen hoeveelheid reizigers niet kon afgehandeld worden. In 1975 werd Tempelhof voor de civiele luchtvaart gesloten omdat ondanks meerdere verbouwingen en aanpassingen de absoluut maximale capaciteiten nog

overtroffen werd. Voortaan werden deze vluchten geregeld op het vliegveld Berlin Tegel gelegen 15km ten noordwesten van Tempelhof. Tussen 1981 en de sluiting in 2008 werd Tempelhof opnieuw geopend, echter alleen voor zakelijke vluchten (zakenreizen). In 2007 werden er ongeveer 350.000 passagieren afgehandeld. De bouw van een nieuwe grote luchthaven Berlin Brandenburg werd in 1996 besloten wat ook inhield dat de binnenstedelijke luchthavens Tempelhof en Tegel gingen sluiten. Tot op heden is de bouw van de nieuwe luchthaven BER niet afgerond en blijft het vliegveld Tegel voorsnog in gebruik.

Opening Tempelhofer vliegveld voor openbaar publiek

De luchthaven Berlin Tempelhof telde tot zijn sluiting op 30 oktober 2008 naast Berlin-Tegel en Berlin-Schönefeld tot een van drie Berlijnse internationale verkeersluchthavens. Hij ligt slechts 4km van de stadskern vandaan waarom hij bekend stond onder de naam 'Zentralflughafen'.

Bronnen:

https://de.wikipedia.org/wiki/Flughafen_Berlin-Tempelhof

<http://www.thf-berlin.de/>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Tempelhofer_Feld

https://nl.wikipedia.org/wiki/Flughafen_Berlin-Tempelhof

<http://www.berliner-zeitung.de/berlin/--5652230>

The Story of Berlin – 5^e dag

THE STORY OF BERLIN is een bijzonder en actief museum op de Kurfürstendamm in de Berlijnse wijk Charlottenburg-Wilmersdorf. Bezoekers krijgen door middel van een multimediale weergave in 23 themaruimtes een spannende inkijk in 800 jaar stadsgeschiedenis van Berlijn. Een hoogtepunt van de expositie is een rondleiding in de atoomschuilkelder die in de jaren '70 onder de Kurfürstendamm is opgericht.

Museumsadresse:

THE STORY OF BERLIN
Kurfürstendamm 207-208
10719 Berlin

Telefon: +49 (0)30 88 720 100
Telefax: +49 (0)30 88 720 230

Homepage: www.story-of-berlin.de
E-Mail: info@story-of-berlin.de

Öffnungszeiten: täglich 10:00 Uhr – 20:00
Uhr (letzter Einlass 18:00 Uhr)

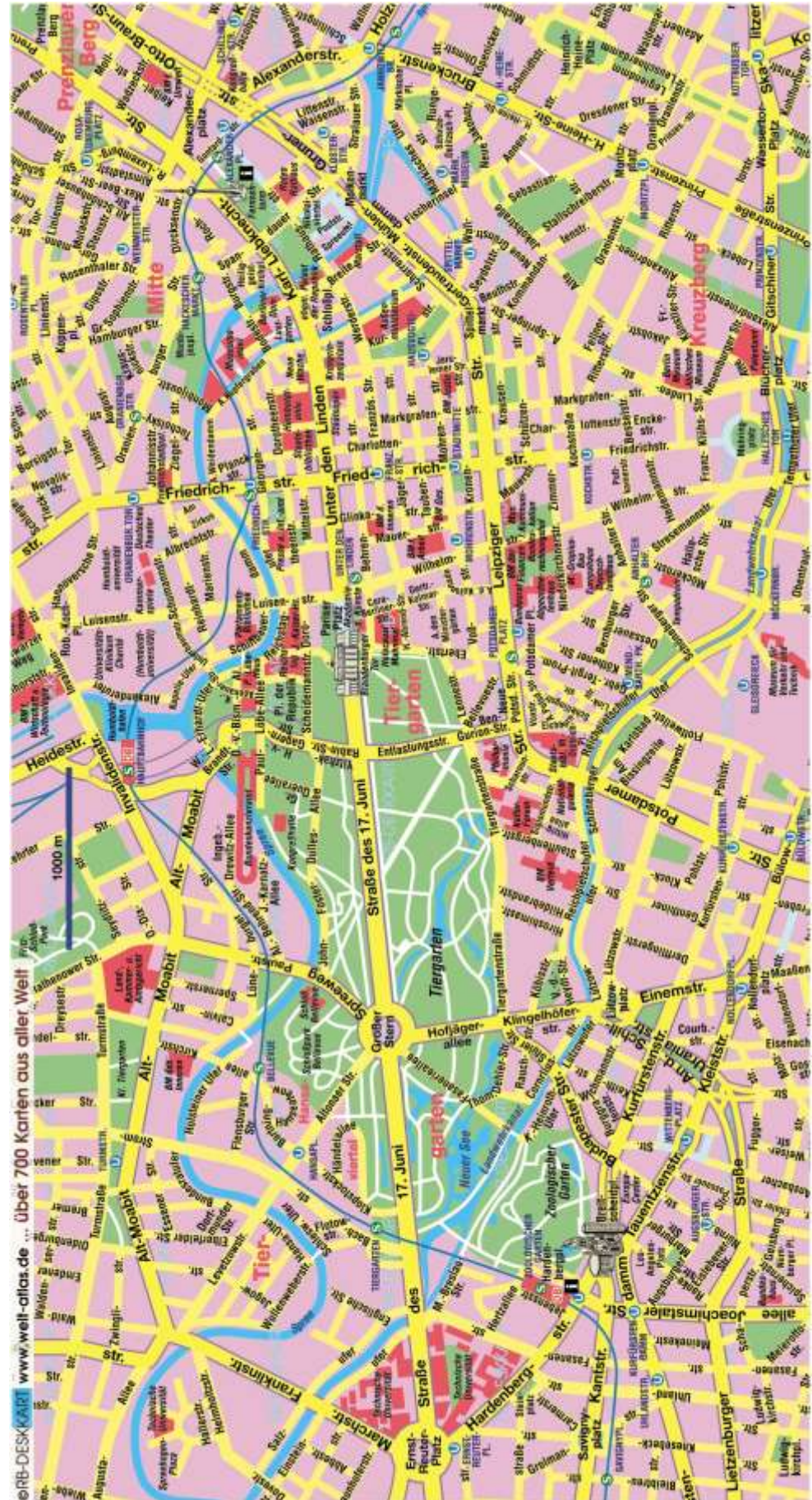
Bezienswaardigheden in Berlijn:

	Alexanderplatz (U+S Alexanderplatz)		Gedenkstätte Berliner Mauer (Nordbahnhof)
	Bebelplatz (Unter den Linden)		Haus am Checkpoint Charlie / Mauermuseum (Friedrichstraße 43-45, U Kochstraße)
	Berliner Dom (Am Lustgarten Bus 100, 200)		(ehem.) Flughafen Tempelhof (U Paradestraße)
	Berliner Funk- und Fernsehturm (U+S Alexanderplatz)		Gendarmenmarkt / Franz. / Deutscher Dom / Konzerthaus (U Französische Straße)
	Berliner Unterwelten (S- und U-Bahnhof Gesundbrunnen)		Holocaust Mahnmal <i>plus</i> <i>ondergronds</i> <i>expositie</i> (S Brandenburger Tor)
	Brandenburger Tor / Pariser Platz (S Brandenburger Tor)		Jüdisches Museum Berlin (Lindenstraße 9- 14, U Hallisches Tor)
	DDR-Museum Berlin (Karl- Liebknecht-Straße 1)		Kaufhaus des Westens (U Wittenbergplatz)
	Deutsches Historisches Museum Berlin (Unter den Linden 2)		Kurfürstendamm und Kaiser-Wilhelm Gedächtniskirche (U+S Zoologischer Garten / U Kurfürstendamm)
	East Side Gallery (U+S Warschauer Straße / Ostbahnhof)		

	<p>Museumsinsel (Lustgarten Bus 100, 200/ S Hackischer Markt): Altes Museum, Neues Museum, Alte Nationalgalerie, Bode Museum, Pergamonmuseum, James-Simon Galerie, Archäologisches Zentrum</p>		<p>Sowjetische(s) Ehrenmal(e) (Reichstag, Platz der Republik, 100)</p>
	<p>Neue Nationalgalerie (Potsdamer Straße 50, Potsdamer Brücke)</p>		<p>Neue Wache (Lustgarten Bus 100, 200)</p>
	<p>Neue Synagoge (Oranienburger Straße 28-30, S Oranienburger Straße)</p>		<p>Sankt-Hedwigs-Kathedrale (Staatsoper Bus 100, 200)</p>
	<p>Nikolaiviertel (Bushalte Berliner Rathaus, U Klosterstraße)</p>		<p>Schloss Charlottenburg (S Westend, U Sophie-Charlotte-Platz)</p>
	<p>Olympisches Stadion (U Olympia Stadion)</p>		<p>Spree</p>
	<p>Postdamer Platz und Sonycenter (U+S Potsdamer Platz)</p>		<p>Stasigefängnis / Gedenkstätte Berlin-Hohenschönhausen (Genslerstraße 66, M5 Freienwalder Straße, Große-Leege-Straße Bus 256)</p>
	<p>Rotes Rathaus (Bushalte Berliner Rathaus, U Klosterstraße)</p>		<p>Stasimuseum Berlin (Ruschestraße 103, U Magdalenenstraße)</p>
	<p>Siegessäule (Großer Stern Bus 100, 106, 187)</p>		<p>Straße des 17. Juni</p>
	<p>Zoologischer Garten (Tiergarten) (U+S Zoologischer Garten)</p>		<p>Zoologischer Garten (Tiergarten) (U+S Zoologischer Garten)</p>

... en natuurlijk is er nog zo veel meer!!!

Stadtplan Berlin Zentrum

U-Bahnplan Berlin Zentrum (Mitte/Friedrichshain)

Noodnummer LND: 0031 6 30 45 03 41

